

Nr 87.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker; given Stockholms slott den 11 februari 1944.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

F ö r s l a g
till
lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923
(nr 286) om sparbanker.

Härigenom förordnas, att 27 § lagen den 29 juni 1923 om sparbanker¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

27 §.

Utan hinder — — — sagda tid.

Lån, som i första stycket avses, må utlämnas högst till ett sammanlagt belopp motsvarande tre tiondelar av summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut. Högst en femtedel av nämnda belopp må ställas att förfalla under ett och samma år. Lånen må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år.

Innan lån, — — — lånet sökes.

Såsom säkerhet må godtagas allenast inteckning i fastighet inom sparbankens verksamhetsområde, vilken är av beskaffenhet, som i 25 § sägs, och ligger inom hälften av fastighetens uppskattningsvärde. I fråga om större städer eller delar av dem, så ock eljest beträffande jordbruksfastigheter må dock Konungens befallningshavande, efter sparbanksinspektionens hörande, medgiva, att inteckning inom sex tiondelar av såväl taxeringsvärdet som uppskattningsvärdet må godtagas såsom säkerhet; i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet må därvid icke i något fall inräknas värdet av växande skog.

Sparbank skall — — — för uppsägning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

¹ Senaste lydelse, se 1937:364.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet *fråga om vissa ändringar i 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker* samt anför därvid följande.

Beträffande sparbankernas utlåningsrörelse har i 26 § sparbankslagen såsom huvudregel fastslagits, att bundna in-teckningslån icke må beviljas.

Vissa undantagsbestämmelser med begränsad räckvidd återfinnas emellertid i 27 § sparbankslagen. I sistnämnda lagrum stadgas sålunda, att utan hinder av bestämmelserna i 26 § sparbank må, där summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut uppgår till sammanlagt minst fem miljoner kronor, under närmare angivna villkor mot säkerhet av in-teckning i fast egendom utlämna lån, ställt på längre återbetalningstid än sex månader utan förbehåll om uppsägningsrätt inom sagda tid. Sådana lån få utlämnas högst till ett sammanlagt belopp motsvarande 20 procent av summan av insättarbehållning och fonder. Högst en femtedel av nämnda belopp får ställas att förfalla under ett och samma år. Återbetalningstiden är maximerad till tio år. Innan lån beviljas skall särskild värdering verkställas beträffande fastighet, varå lån sökes. Såsom säkerhet får endast godtagas in-teckning inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog. Därjämte skall in-teckningen ligga inom hälften av fastighetens uppskattningsvärde. Vederbörande länsstyrelse äger dock efter sparbanksinspektionens hörande i fråga om större städer eller delar av dem medgiva, att in-teckning inom 60 procent av såväl taxeringsvärdet som uppskattningsvärdet må godtagas såsom säkerhet. Fastighet, varå bundet lån lämnas, skall vara belägen inom sparbankens verksamhetsområde. Sparbank skall vidare förbehålla sig rätt att till betalning uppsäga ifrågavarande lån, därest den

intecknade fastigheten till följd av vanvård eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning, att säkerheten i märklig mån försvagas. Nedsättning av fastighetens taxeringsvärde utgör icke i och för sig grund för uppsägning.

I en den 3 februari 1943 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ingiven skrift har Svenska sparbanksföreningen hemställt om sådan ändring av 27 § sparbankslagen att *dels* den för fastighetslån i större städer gällande 60-procent regeln måtte vinna tillämpning jämväl i fråga om jordbruksfastigheter *dels* ock den i samma paragraf angivna begränsningen av rätten att bevilja bundna fastighetslån till 20 procent av summan av insättarbehållning och fonder måtte utgå.

Innan jag går närmare in på den av sparbanksföreningen gjorda framställningen, torde jag i korthet få beröra tillkomsten av bestämmelserna i 27 § sparbankslagen.

I 1923 års sparbankslag stadgades i dess ursprungliga lydelse, att om lån, för vilket kommun eller dylik samfällighet ej vore i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman ansvarig, icke vore ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga vore om lån, för vilket säkerheten utgjordes av inteckning i fast egendom, inom sex månader, skulle sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss för varje fall sagts. Detta stadgande innebar alltså, bortsett från kommun- och därmed jämställda lån, ett generellt förbud för sparbank att utlämna bundna d. v. s. för längre tid ouppsägbara lån.

Sedermera — år 1935 — hemställde *sparbanksföreningen* hos Kungl. Maj:t, under åberopande att förbudet mot bindning av inteckningslån vållat vissa, i synnerhet större sparbanker allvarsamma olägenheter, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av spörsmålet, huruvida och under vilka villkor det kunde medgivas sparbankerna att utlämna bundna lån mot säkerhet av fastighetsinteckning.

Sedan jag i anledning av denna framställning den 15 november 1935 tillkallat särskilda sakkunniga att verkställa översyn av bestämmelserna rörande sparbankernas kreditgivning, avgåvo *de sakkunniga* den 9 juni 1936 betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av sparbankslagen (SOU 1936: 25). I detta betänkande hävdade de sakkunnigas mening måste det med hänsyn till sparbankernas förpliktelser mot sina insättare och övriga fordringsägare ingiva starka betänkligheter att tillställa, att de av sparbankerna förvärvade medlen i någon mera väsentlig utsträckning placerades i bundna inteckningslån. Det vore dessutom enligt *de sakkunniga* angeläget att undvika att sparbankerna uppträdde i konkurrens med hypoteksinrättningarna och försäkringsföretagen om långfristiga in-

teckningslån, som skulle föranleda olägenheter för dessa i avseende å deras medelsplacering. Emellertid ansågo de sakkunniga vissa undantagsbestämmelser av begränsad räckvidd med avseende å förbudet mot bindning av lån vara befogade.

Det av de sakkunniga framlagda förslaget upptogs — efter överarbetning — i *propositionen nr 243 till 1937 års riksdag* med förslag till lag angående ändring i vissa delar av sparbankslagen. I detta sammanhang uttalade jag, att med de i propositionen föreslagna bestämmelserna angående bindningsrätt — d. v. s. i huvudsak de nu gällande — endast åsyftades att inom gränser, som i tillbörlig mån förringade riskerna för sparbankerna av en bunden utlåningsrörelse, bereda de större sparbankerna möjlighet att under tider med lågt ränteläge kunna bevara sin ställning såsom långgivare på fastighetskreditens område i större utsträckning än under dåvarande räntekonjunktur visat sig vara möjligt. En rätt till bindning av inteckningslån i begränsad omfattning och avseende jämförelsevis korta tidsperioder behövde icke förvägras sparbankerna vare sig med hänsyn till deras egen säkerhet eller av allmänna konkurrenshänsyn.

Propositionen tillstyrktes, med viss jämkning, av 1937 års bankoutskott (betänkande nr 65), och utskottsbetänkandet bifölls av riksdagen.

Svenska sparbanksföreningens framställning.

I sin framställning den 3 februari 1943 har *sparbanksföreningen* till en början omnämnt, att den s. k. 5-miljonersgränsen hade till följd, att omkring 310 av landets 467 sparbanker överhuvud icke kunde bevilja bundna lån. Av de återstående omkring 160 sparbankerna hade endast omkring 100 över 10 milj. kronor och av dessa endast 3 över 100 milj. kronor kapital. En 10-miljonersbank ägde att binda sammanlagt 2 milj. kronor, varav högst 400 000 kronor finge ställas att förfalla under ett och samma år. För en 100-miljonersbank vore beloppen 20 milj. kronor respektive 4 milj. kronor. I anslutning härtill har föreningen anfört:

De lämnade uppgifterna kunna vara av intresse, när det gäller att bedöma frågan om sparbankernas bundna lån. Denna fråga är av stor betydelse för ett flertal sparbanker, för somliga av dem av alldeles särskild betydelse. Uppgifterna visa, dels att den nu gällande bindningsrätten icke berör sparbanksväsendet i dess helhet utan endast ungefär en tredjedel av sparbankerna, och dels att de nuvarande bestämmelserna ytterst strängt begränsa den bundna fastighetskreditgivningen, bl. a. genom att högst 4 procent av ett belopp motsvarande insättarbehållningen och fonderna få ställas att förfalla ett och samma kalenderår. Denna i och för sig mycket blygsamma bindningsrätt krympes ytterligare samman därigenom, att de bundna lånen i regel torde beviljas för 10 år och att en sparbank, om den skall kunna fördela en lånebindning på 10 år något så när jämnt i tiden, borde låta i genomsnitt en tiondel förfalla varje år, alltså i genomsnitt 2 procent i stället för 4 procent av insättarbehållning och fonder.

Härefter har föreningen närmare utvecklat sina synpunkter på frågan, i vad mån en begränsning av bindningsrätten numera är behövlig med hänsyn till sparbankernas soliditet, likviditet och förräntning av insatta medel samt med hänsyn till återverkningarna av sparbankernas konkurrens med hypoteksinrättningarna om bundna lån. Härutinnan har föreningen anfört:

Vad soliditeten beträffar — farhågor i fråga om denna synas egentligen endast ha avsett försämring av fastigheten under lånetiden — torde här endast behöva framhållas, att en långivare självfallet förbehåller sig uppsägningsrätt för fall av värdeminskning av säkerheten och att 27 § sparbankslagen uttryckligen ålägger sparbankerna att förbehålla sig sådan uppsägningsrätt.

I likviditetsfrågan kan det vara av intresse att se, hur det ställde sig för sparbankerna under de stora krisperioderna vid krigsutbrottet 1939 och vid ockupationen av Danmark och Norge i april 1940. En undersökning av förhållandena hos 10 av de större sparbankerna i skilda delar av landet visar, att bruttouttagen under hela september 1939 — alltså utan frånräkning av insättningar under månaden — utgjorde mellan 1,47 och 3,50 procent av förvaltade medel och bruttouttagen under hela april 1940 lägst 2,07 och högst 5,37 procent av förvaltade medel. För de 49 största sparbankerna, representerande över 60 procent av sparbankernas kapital, voro genomsnittstalen 1,66 procent i september 1939 och 2,38 procent i april 1940. Eftersom enbart kassareserven skall utgöra minst 10 procent av insättarbehållningen, kan man konstatera, att här avsedda, starkt krisbetonade uttagsmånader icke beredde sparbankerna några svårigheter av den natur, som man år 1937 synes ha antagit skola uppkomma under dylika krisförhållanden. Stabiliteten hos sparbankerna är alltså jämförelsevis mycket stark, ett förhållande som bestyrks av erfarenheterna från Finland under de svåra kriser, som träffat detta land. Det må också erinras om att möjlighet beretts sparbankernas insättare — liksom andra insättare — att under vissa extrema förhållanden uttaga medel å sina motböcker hos andra kreditinstitut och postsparbanken, en möjlighet som uppenbarligen är ägnad att minska insättarnas behov av likvida medel i fall av evakuering eller dylikt.

Från förräntningssynpunkt kan däremot bindningsrätten och dess omfattning ha sin betydelse men knappast så rent negativ och farofylld, som man år 1937 ville göra gällande. Förräntningsrisken ligger i att sparbankerna i ett lågt ränteläge binda relativt stora summor mot räntesatser, vilka framdeles måhända bli för låga i förhållande till en höjd inlåningsränta. I ett sådant läge står emellertid sparbankernas val i regel icke mellan bundna och obundna fastighetslån utan mellan bundna fastighetslån och — i allmänhet — för längre tid bundna obligationer. Vid detta val förete de vanligen på 10 år bundna fastighetslånen även från förräntningssynpunkt åtskilliga fördelar framför obligationerna. I själva verket är den påtalade förräntningsrisken förbunden just med den nu gällande starka begränsningen av bindningsrätten. Det är naturligt, att en sparbank, som kan binda endast en liten del av sina för utlåning tillgängliga medel, nödgas spara denna bindningsmöjlighet till tider, då konkurrensen från kreditinrättningar, som ha större möjligheter i detta hänseende, är särskilt skarp, d. v. s. då räntan är låg. Hade sparbankerna fria händer i fråga om bindningsrätten, skulle detta tvång att utnyttja bindningsrätten särskilt under perioder med låg ränta bortfalla och sparbankerna alltså få möjligheter att placera sina inteckningslån på ett från förräntningssynpunkt gynnsammare sätt.

Vad slutligen angår konkurrensen med hypoteksinrättningarna må framhållas, att en utvidgning av sparbankernas rätt att bevilja bundna lån har sin betydelse huvudsakligen därför att den skulle möjlig-

göra för sparbankerna att bibehålla lån, som eljest överflyttas från sparbankerna till hypoteksinrättningarna. Skulle en fastighetsägare önska flytta lån i motsatt riktning, kan för övrigt knappast någon bärande invändning riktas häremot. Hypoteksinrättningarnas verksamhet är förvisso av stor betydelse för det svenska fastighetsväsendet, men det kan icke vara något primärt samhällsintresse att monopolisera en viss lånetyp för dessa institutioner. Med fog kan också i konkurrensfrågan framhållas det irrationella i att hypoteksinrättningarna, som finansiera sin utlåning genom att placera obligationer bl. a. hos sparbankerna, skola i en given situation behöva göra dylika placeringar för att övertaga fastighetslån från sparbankerna. Och sparbankerna måste i sin tur köpa dessa obligationer för att erhålla placering av sina ledigblivna medel och, väl att märka, med sämre resultat i förräntningshänseende för sparbankerna, eftersom nämnda obligationer med nödvändighet ge en lägre ränta än det bundna inteckningslånet vid samma tidpunkt och dessutom regelmässigt löpa längre tid. En dylik utveckling verkar alltså i just den räntabilitetsförsämrande riktning, som man trott sig undvika genom att begränsa sparbankernas bindningsrätt.

Föreningen har vidare anfört, att i nuvarande ränteläge, då tendensen att binda fastighetslånen vore jämförelsevis stark och pådrevs av en livlig propaganda från hypoteksinrättningarnas sida, föreningen funnit sig böra till ny prövning föra fram frågan om sparbankernas rätt att binda fastighetslån. Enligt föreningens mening vore de nuvarande bindningsreglerna i två avseenden för snäva, nämligen *dels* därutinnan att lån i jordbruksfastigheter icke finge bindas över 50 procent av fastighetens uppskattningsvärde *dels* ock i det hänseendet att högst ett belopp, motsvarande 20 procent av summan av insättarbehållningen och fonderna, finge placeras i bundna inteckningslån.

Vad angår den nu gällande begränsningen av sparbankernas rätt att bevilja bundna lån i jordbruksfastighet har föreningen i sin framställning erinrat om att hypoteksföreningarna till år 1930 i likhet med sparbankerna varit underkastade 50 procentregeln, men att procentsatsen då höjdes till 55 procent för att redan år 1935 höjas till nuvarande 60 procent. Likaså uppginge den stående delen av egnahemslånen till 60 procent. Överhuvud taget torde denna procentsats allt allmännare betraktas såsom den vanliga för primärkredit. Den tillämpades också på jordbrukskassornas primärlån och i stor utsträckning av sparbankerna för obundna lån. I detta sammanhang borde ock uppmärksammas, att t. o. m. lånen ur statens sekundärkreditlånefond löpte med fast ränta under hela lånetiden, 20 eller 30 år.

Föreningen har i förevarande hänseende anfört ytterligare följande:

Föreningen kan icke finna något skäl föreligga, att sparbankerna till skillnad från hypoteksföreningarna icke skola äga binda lån upp till 60 procent av fastighetens värde. Föreningen vill därvid framhålla, att den nuvarande begränsningen till 50 procent givetvis medför svårigheter för sparbankerna i konkurrensen med andra kreditgivare. Dessa svårigheter innebära icke endast att nya låntagare söka sig till andra kreditinstitut utan även att de låntagare hos sparbankerna, som önska binda sin primärkredit till 60 procent, överflytta lån till andra kreditinstitut. Å andra sidan synes det icke — med hänsyn till sparbankerna själva — vara förenat med någon risk att höja

bindningsrätten till 60 procent. Sparbankerna äro väl förtrogna med förhållandena inom sina begränsade verksamhetsområden; de ha i själva verket större möjligheter än hypoteksföreningarna att följa skötseln av de belånade jordbruksfastigheterna, och slutligen torde ekonomiskt sett risken för sparbankerna att förlora placeringar och placeringsmöjligheter betyda mera än den ganska obetydliga risken för förlust på ett 60-procent lån. Härtill kommer att denna befogade och påkallade ändring av sparbankslagen endast skulle likställa jordbruksfastigheterna med fastigheterna i större städer, vilket innebär att 60-procent lån skulle få beviljas endast med Konungens befallningshavandes, efter sparbanksinspektionens hörande, givna tillstånd.

I fråga om begränsningen av sparbankernas rätt att bevilja bundna lån till högst 20 procent av insättarbehållningen och fonderna har föreningen uttalat, att de förut anförda synpunkterna gjorde sig gällande även såvitt anginge den nu ifrågavarande begränsningen, men att härtill komme omständigheter, som gällde för bundna lån överhuvud taget, alltså även för jordbrukslån. Föreningen har vidare anført:

Sparbankerna äro ett av de främsta bland samhällets organ för främjandet av sparsamhet. I sparbankslagen angives detta uttryckligen såsom sparbankernas uppgift. Sparbankerna ha alltid, med större eller mindre kraft, arbetat i detta syfte. Under numera rådande förhållanden och för överskådlig framtid är det ökade sparandet en synnerligen angelägen samhällelig uppgift. Trots en kraftig inlåning och samtidigt därmed ökade placeringssvårigheter — exempelvis genom bostadsproduktionens krisartade begränsning — ha sparbankerna beredvilligt och med stor kraft verkat för det ökade sparandet. Men denna verksamhet förutsätter uppenbarligen, att hinder icke uppställas, när det gäller möjligheterna att placera insättarnas medel.

För åtskilliga sparbanker, och framdeles säkerligen för än flera, är det av största betydelse att bindning av in-teckningslån kan ske i den omfattning, som med hänsyn till placeringsbehovet och medlens placering i övrigt befinnes lämplig, utan någon för sparbankernas verksamhet mer eller mindre hindrande begränsning med avseende å totalbeloppet. Sparbankerna ha icke och kunna helt naturligt icke ha någon önskan att själva positivt verka för att binda alla sina in-teckningslån, lika litet som det ligger i deras intresse att eftersträva en alltför ensidig placering. De önska endast **erhålla** den större smidighet i begagnandet av olika låntyper, som nyss antytts.

Med den principiella grundsyn på hithörande problem, som föreningen framfört och som numera torde vara allmänt omfattad, finner föreningen någon begränsning av sparbankernas rätt att bevilja bundna fastighetslån icke erforderlig. Å andra sidan anser sig föreningen icke nu böra hemställa om annan ändring i sparbankslagen än som betingas av de aktuella behoven. Föreningen vill därför icke föreslå någon utvidgning av den krets av sparbanker, som överhuvud taget äger att bevilja bundna lån, utan begränsar sig till de två frågor, som här särskilt angivits.

Yttranden över framställningen från Svenska sparbanksföreningen.

Efter remiss ha yttranden över nämnda framställning avgivits av fullmäktige i riksbanken, sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen (med överlämnande av yttranden från Svenska bankföreningen och Svenska jordbrukskreditkassan), överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län samt av Sveriges allmänna hypoteksbank (med överlämnande av yttranden från hypoteksföreningarna), konungariket Sveriges stadshypotekskassa, svenska bostadskreditkassan och Sveriges fastighetsägareförbund.

Vad först angår sparbanksföreningens hemställan om borttagande av begränsningen i rätten att bevilja bundna inteckningslån till 20 procent av insättarbehållningen och fonderna ha olika meningar i detta hänseende uttalats av remissinstanserna.

Sålunda har sparbanksföreningens ifrågavarande hemställan utan någon särskild reservation tillstyrkts av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Västernorrlands län.

I ett flertal fall har en begränsad utvidgning av rätten för sparbankerna att bevilja bundna inteckningslån förordats. Uttalanden i denna riktning ha gjorts av fullmäktige i riksbanken samt av länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Norrbottens län ävensom av svenska jordbrukskreditkassan.

Däremot har sparbanksföreningens förevarande förslag helt avstyrkts av sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, Svenska bankföreningen, Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Svenska bostadskreditkassan.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har förordat ett dispensförfarande, innebärande att sparbankernas rätt att utlämna bundna inteckningslån utöver den nuvarande bindningsspärren skulle vara beroende av dispens av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Slutligen har Sveriges fastighetsägareförbund i sitt remissyttrande anmält, att delade meningar föreläge i berörda fråga såväl bland lokalföreningarna som inom förbundets styrelse.

Av de myndigheter, som tillstyrkt sparbanksföreningens ifrågavarande hemställan, har *överståthållarämbetet* anfört:

Sparbankerna ha till syfte att befordra sparsamheten. För genomförande därav, inkluderande stimulering av intresset att spara bland de enskilda till dessas eget och samhällets gagn, böra sparbankerna visa sig ha förmåga att lämna skälig ränteavkastning å insatta medel utan eftersättande av rimliga krav på soliditet och likviditet. Sparbankerna kunna sägas ha i stort sett framgångsrikt fullföljt sin uppgift. Givna bestämmelser till reglerande av

sparbankernas verksamhet skulle därför kunna anses vara tillfredsställande avpassade. Under senare tider ha emellertid för vissa av de större sparbankerna — bland dem i främsta rummet Stockholms stads sparbank — framträtt symptom av besvärligheter att i en omfattning, som är erforderlig för rörelsens vidmakthållande och önskvärda utveckling, placera insatta medel på ett sätt, som skänker ej blott god säkerhet utan även nöjaktig ränteavkastning. Det ligger i öppen dag, att, om ej svårigheter av det slaget bemästras, sparbankerna icke kunna tillfredsställande förränta insättarnas medel, vilket i sin tur är ägnat leda till hämmande av sparbankernas rörelse och ytterst är till men för sparsamhetssträvandena i landet.

Den meningen har hävdats, att i en kristid av allvarligt slag kan inträffa, att insättarna massvis önska uttaga sina medel, vilket — om sparbanken har sina medel i stor omfattning placerade i bundna lån — kan för sparbanken medföra oöverstigliga svårigheter att tillgodose kraven på uttag. Erfarenheten synes emellertid stödja den meningen, att den påbudna minsta kassareserven till belopp motsvarande 10 procent av insättarnas behållning vid senaste bokslut i regel är tillräcklig vid situationer av antydde slag. Ifrågasättas kan emellertid, om sparbankerna över huvud kunna, vid en verklig panik, tillgodose insättarnas krav på uttagningar. Skulle de det kunna, måste likvida medel hållas tillgängliga i en omfattning, som utesluter för sparbankerna att ge en ränta, som stimulerar till sparsamhet. Huvudsaken är, att sparbankernas soliditet är god. I så fall må det i en panikartad situation tillkomma riksbanken att såsom centralbank träda emellan till hjälp för en sparbank i likviditetssvårighet ehuru solid. De skäl, som tala för den avsedda lagändringen, måste anses väga väsentligt tyngre än de, som kunna anföras emot. Sparbanksföreningens framställning synes alltså värd beaktande.

I de remissyttranden, däri sparbanksföreningens förslag helt avstyrkts, ha olika skäl anförts till stöd för en sådan ståndpunkt.

Sålunda har i dessa remissyttranden i första hand gjorts gällande, att något behov av en dylik ändring icke visats föreligga vare sig ur sparbankernas eller ur allmän synpunkt.

Sparbanksinspektionen har i detta hänseende anført, att då det av sparbanksföreningen så starkt betonade behovet för sparbankerna att nu få till stånd en ökad bindningsrätt beträffande inteckningslån icke, såsom varit att förvänta, styrkts med siffror, inspektionen ansåge det erforderligt att till belysande av utvecklingen hos sparbankerna sedan år 1934 — för utvecklingen dessförinnan hade redogörelse lämnats av 1935 års sparbanks-sakkunniga — lämna vissa uppgifter angående in- och utlåning, bindningsrättens utnyttjande m. m. I enlighet härmed har inspektionen företett vissa statistiska utredningar rörande sparbankerna för tiden från och med år 1934.

Det av inspektionen framlagda siffermaterialet visar bland annat följande:

Sparbankernas inlåning (i milj. kr.) utgjorde under åren 1939—1942 respektive 3 679, 3 596, 3 808 och 4 137. I fråga om sparbankernas utlåning voro motsvarande siffror 3 217, 3 172, 3 197 och 3 303, därav utlåningen mot inteckning eller inteckning och borgen 2 632, 2 648, 2 693 och 2 771. — Antalet sparbanker, vilka den 31 december 1941 varit berättigade att meddela bundna lån, hade utgjort 156; av detta antal hade dock endast 41 begagnat

sig av ifrågavarande bindningsrätt. Det sammanlagda belopp, intill vilket bundna lån kunnat beviljas, hade nämnda dag utgjort 711 616 000 kronor, medan den utnyttjade bindningsrätten vid samma tid avsett ett belopp om 82 241 200 kronor eller alltså 11,6 procent av den totala bindningsrätten. — Av de 41 sparbanker, som beviljat bundna lån, hade den 31 december 1941 36 sparbanker utnyttjat bindningsrätten till högst 25 procent, 2 sparbanker till 31,2 procent och 3 sparbanker till 63,0 procent. — Beträffande Stockholms stads sparbank, Stockholms läns sparbank och Uppsala sparbank hade den utnyttjade bindningsrätten den 31 december 1941 omfattat respektive 19,8, 6,7 och 6,9 milj. kronor. Motsvarande siffror utgjorde den 31 december 1942 respektive 15,7, 5,7 och 5,3 milj. kronor.

Under hänvisning till de lämnade sifferuppgifterna har inspektionen anfört följande:

Den starka ökningen i inlåningen under åren 1941 och 1942, som inberäknat räntor överstiger en halv miljard kronor, kan icke anses utgöra en normal företeelse. Den kan på långt när ej förklaras enbart med ett ökat sparande. I viss mån torde det i stället vara insättningar, som ha sin upprinnelse i minskade kreatursbesättningar och lager, mer än normala skogsavverkningar, lagerrealisationer och andra under dessa år rådande säregna förhållanden på det ekonomiska området. Det synes ej heller uteslutet, att personer, som genom affärsbankernas räntedifferentiering sett sin avkastning å insatta medel sjunka, sökt i viss omfattning omplacera dessa. Sparbankernas villighet och möjlighet att skydda sig mot dylika, delvis icke önskvärda insättningar ha varit mycket skiftande. Helst torde man icke heller kunna bortse från att sparbankernas kraftiga reklam inverkat. Den kan särskilt ha föranlett sådana innehavare av kapital, för vilka reklamen egentligen icke varit avsedd, att söka utnyttja den förmånligare sparbanksräntan. Flera exempel finnas på personer och företag, som med växlande framgång genom cirkulärskrivelser sökt hos ett betydande antal sparbanker få insätta högsta tillåtna belopp.

Vidare har inspektionen uttalat, att siffermaterialet gäve vid handen, att Stockholms stads sparbank, Stockholms läns sparbank och Uppsala sparbank i hög grad kunnat utöka den obundna inteckningsbelåningen, och att siffermaterialet i övrigt icke vittnade om några mera framträdande svårigheter med avseende på möjligheterna att finna placering för stigande inlåning.

Beträffande behovet av utvidgad bindningsrätt med hänsyn till bestämmelsen i 27 § sparbankslagen, att högst en femtedel av de bundna lån, som sparbank må utlämna, få ställas att förfalla ett och samma år, har inspektionen anfört, att om bindningstiderna jämnt fördelades på fem till tio år, kunde en sparbank redan första året utnyttja hela sin bindningsrätt och även om den visst år icke bundit en femtedel i lån på tio år påföljande år utlåna det återstående beloppet i på nio år bundna lån. Det saknades anledning utgå från att samtliga låntagare, som önskade binda lån, skulle ovillkorligen påfordra tio års bindningstid.

Svenska bankföreningen har i sitt yttrande framhållit i huvudsak samma synpunkter i förevarande hänseende som sparbanksinspektionen.

I detta sammanhang må omnämnas, att *fullmäktige i riksbanken* uttalat, att de begränsningar i rätten att utlämna bundna lån, som sparbanksföreningen önskade upphäva, hade för flertalet sparbanker ingen betydelse. Sålunda hade icke någon sparbank ännu uppnått det högsta tillåtna totalbeloppet för ifrågavarande lån, och endast för ett fåtal sparbanker hade maximeringen av det belopp, som finge ställas att förfalla under ett och samma år, påverkat utlåningen.

Bank- och fondinspektionen har gjort gällande, att något mera allmänt behov av den ifrågasatta förändringen icke förefunnes, helst som den lånesökande allmänhetens behov av långfristig fastighetskredit kunde fullt tillfredsställande tillgodoses av hypoteksinrättningar och försäkringsbolag.

Vidare har i remissyttrandena mot sparbanksföreningens hemställan invänt, att ett borttagande av ifrågavarande begränsning i rätten att bevilja bundna inteckningslån skulle stå i strid med de principer, som härutinnan gälla för sparbankernas utlåningsrörelse.

Sparbanksinspektionen har sålunda anfört, att bundna lån ur soliditetssynpunkt icke kunde anses jämställda med obundna enbart på den grund att i sparbankslagen stadgades, att långgivare skulle förbehålla sig att vid fall av värdeminskning uppsäga lån. Om lånen vore bundna, kunde nämligen inga dispositioner till förebyggande av allenast en befarad värdeminskning vidtagas, utan vederbörande sparbank måste invänta att värdeminskningen verkligen inträtt. Även svårigheten att rätta till vid låns utlämnande inträffade felbedömningar — och exempel härpå saknades icke — gjorde de bundna lånen underlägsna de obundna ur soliditetssynpunkt.

I likviditetsfrågan har inspektionen framhållit, att det icke kunde anses tillräckligt att — såsom sparbanksföreningen gjort — basera sitt påstående på erfarenheten från 1939 och 1940 års mera övergående krissituationer, då ju t. ex. vid långvariga och bestående nedgångsperioder, om vilkas verkningar sparbankerna hittills saknade erfarenhet, faran med bundna lån kunde accentueras. Vad härefter anginge räntabilitetssynpunkten måste denna enligt inspektionens mening anses vara av stor betydelse vid bedömandet av frågan om bindingsrätt. Placering i obligationer kunde i nuvarande läge i vissa fall göras delvis på avsevärt kortare sikt än man i framställningen räknade med som normalt för de bundna inteckningslånen. Härtill komme att man vid obligationsplacering alltid hade större möjlighet att begagna sig av ändrade lägen och utnyttja uppkommande möjligheter till omplacering i till exempel obundna inteckningslån. Inspektionen vore för sin del förvissad om att, därest sparbankerna gäves friare händer med avseende å bindingsrätten, man i vissa sparbanker hade att räkna med en ökad bindning av placeringarna och förmenade att detta kunde komma att medföra svårigheter.

I sitt remissutlåtande har inspektionen beträffande konkurrenssynpunkten framhållit, att stor hänsyn måste tagas till kreditväsendets uppbyggnad, som icke minst med hänsyn till sättet för medelsanskaffningen vore

grundad på den principen, att särskilda institut funnes för obunden och för långtidsbunden utlåning.

De av sparbanksinspektionen uttalade synpunkterna beträffande de bundna lånens inverkan på sparbankernas soliditet, likviditet och räntabilitet samt på sparbankernas konkurrens med andra kreditinrättningar ha understrukits jämväl i ett flertal andra remissutlåtanden.

Vad beträffar soliditetssynpunkten har *Svenska bankföreningen* påpekat att bundna lån vid en räntestegring alltid underginge en viss värdeminskning, och i anslutning därtill framhållit de risker som på den grund vore förenade med en alltför omfattande placering av en sparbanks tillgångar i dylika lån, detta icke minst med hänsyn till att sparbankernas fonder i regel vore relativt små i förhållande till omslutningen.

Bank- och fondinspektionen har anfört, att inspektionen icke kunde omfatta den av sparbanksföreningen hävdade meningen i likviditetsfrågan. Det hade nämligen av ålder varit och vore alltjämt en allmänt ledande princip, att en kreditinrättning icke borde binda sin utlåning på andra återbetalningsvillkor än de som gällde i fråga om de medel, vilka komme till användning vid utlåningen. I den mån hos en sparbank inlåningsmedel, vilka ju vore bundna för kort tid, komme till användning vid utlåning, måste enligt inspektionens förmenande utlåningen principiellt vara kortvarig. Inspektionen medgäve dock, att ett visst avsteg från denna regel kunde vara påkallat såtillvida som inlåningen delvis om icke formellt så dock reellt vore långsiktig.

Bank- och fondinspektionen har vidare beträffande förräntningssynpunkten anfört, att sparbanksföreningen medgäve, att viss risk föreläge därigenom att sparbankerna i ett lågt ränteläge bunde relativt stora summor med räntesatser, vilka framdeles måhända bleve för låga i förhållande till en höjd inlåningsränta. Det borde då framhållas, att förevarande lagstiftning tillkom för tillämpning just i ett lågt ränteläge, där sparbankerna vore i behov av möjlighet att kunna bevara sin ställning som långivare på fastighetskreditens område, men att tidsbundna fastighetslån vid ett högt ränteläge borde komma till användning inom sparbanksväsendet endast i ringa omfattning. Den risk, som ur nu behandlad synpunkt vore förenad med lånebindningen, vore därför ingalunda så obetydlig som sparbanksföreningen syntes göra gällande.

I förenämnda remissyttranden, däri sparbanksföreningens framställning om utökad bindningsrätt helt avstyrkts, ha dessa avstyrkanden ytterligare motiverats med, att frågan borde lösas endast i samband med en allmän omarbetning av sparbankslagen. Denna synpunkt har understrukits av *sparbanksinspektionen*, som framhållit, att en dylik omarbetning enligt inspektionens mening numera icke kunde uppskjutas någon längre tid.

Bank- och fondinspektionen har i detta hänseende anfört följande:

Att för tillgodoseende av en eller annan sparbanks särintresse vidtaga en lagstiftning av så tveklaktigt allmänt värde bör enligt inspektionens mening vara uteslutet. I varje fall bör en utvidgning av bindningsrätten i det här

ifrågasatta avseendet icke ske, utan att spørsmålet varit föremål för en allsidig utredning, där även andra synpunkter än de rent sparbanksmässiga få göra sig gällande. Då det här gäller ett utbredande av sparbanksverksamheten inom ett område, som i första hand bör tillkomma de av staten understödda hypoteksinrättningarna med deras för långfristig fastighetsbelåning organiserade kapitalanskaffning, synes det vara av särskild vikt, att dessa inrättningar bliva representerade vid den utredning, som sålunda ifrågasatts. Inspektionen har i annat sammanhang framfört tanken på en revision av sparbankslagstiftningen i visst hänseende, och andra sparbanksfrågor lära även vänta på en lösning i lagstiftningsväg. Det nu behandlade spørsmålet synes böra i det sammanhanget upptagas till utredning.

Ur de remissyttranden, i vilka en begränsad utsträckning av rätten att bevilja bundna inteckningslån förordats, må till en början omnämnas vad *fullmäktige i riksbanken* anført. Fullmäktige ha förklarat, att fullmäktige icke ville motsätta sig att en utvidgning av sparbankernas rätt att utlämna bundna lån i begränsad omfattning genomfördes. Därvid hade fullmäktige beaktat det stora inlåningsöverskott, som föreläge, och vissa tendenser till ökad bindning av primärlån som kunde motivera en något ökad rörelsemarginal. Fullmäktige ville i detta sammanhang betona angelägenheten av att läget icke försvarades genom opåkallad konkurrens om fastighetskrediterna. En höjning av maximibeloppet för bundna lån från 20 till 30 procent av summan av insättarbehållningen och fonderna syntes vara tillräcklig för att eliminera de olägenheter, som nuvarande bestämmelser medförde för vissa sparbanker. Höjningen syntes möjliggöra för sparbankerna att medverka till den bindning av redan utlämnade lån, som kunde komma att påfordras av låntagarna, ävensom att utlämna nya bundna lån i viss omfattning.

Länsstyrelsen i Stockholms län har anført, att med hänsyn till de speciella krav på likviditet och möjlighet till anpassning efter ränteläget, som i insättarnas intresse måste uppställas i fråga om penninginrättningar av förevarande slag, den största varsamhet syntes vara motiverad i vad det gällde utflyttning av gränsen för beviljande av bundna fastighetslån.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har funnit det tveksamt, huruvida tillräckliga skäl förebragts för åvägabringande av så genomgripande lättnader, att den nu gällande begränsningen av rätten att bevilja bundna fastighetslån till 20 procent av summan av insättarnas behållning och sparbankernas fonder helt skulle bortfalla. Länsstyrelsen ansåge sig därför böra föreslå, att gränsen i fråga endast modifierades genom en måttlig höjning av procenttalet.

Vidare har *länsstyrelsen i Kristianstads län* uttalat, att därest det nuvarande låga ränteläget och rådande kapitalöverflöd skulle medföra ökade svårigheter för sparbankerna att placera insatt kapital, det syntes föreligga anledning att överväga, huruvida icke till gagn för det allmänna och utan nämnvärt ökade risker för av frågan berörda sparbanker, någon utvidgning av bindningsrätten kunde ifrågakomma.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har ansett, att en mindre utvidgning av rätten att bevilja bundna fastighetslån kunde utan olägenhet ske, förslagsvis så att sammanlagda beloppet av utestående bundna fastighetslån finge uppgå till

högst 25 procent av summan av sparbankens insättarbehållning och egna fonder. Av *länsstyrelsen i Kopparbergs län* har ifrågasatts en höjning av detta procenttal till 40 eller 50.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anfört, att det syntes kunna ifrågasättas att medgiva sparbank, att sammanlagda beloppet av utestående bundna inteckningslån finge uppgå till högst 30 procent av sparbanks insättarbehållning och egna fonder samt att i konsekvens därmed högst ett belopp motsvarande 6 procent av nyssnämnda summa finge ställas att förfalla under ett och samma år.

Enligt *länsstyrelsen i Norrbottens län* kunde visserligen ur likviditetssynpunkt en viss mindre höjning ske av de bundna fastighetslånen procentuella andel i insättarbehållning och fonder, men en sådan höjning måste avpassas så, att sparbankerna icke frestades att genom konkurrens på låne marknaden slå under sig lån, för vilka lämpligare låneformer erbjödes allmänheten hos hypoteksinrättingarna.

Vad härefter angår sparbanksföreningens hemställan om rätt att utlämna bundna lån intill 60 procent av jordbruksfastighets taxerings- och uppskattningssvärde har framställningen i denna del tillstyrkts i flertalet remissyttranden. Endast fullmäktige i riksbanken och Sveriges allmänna hypoteksbank ha ställt sig avvisande mot berörda framställning.

Av de remissinstanser, vilka tillstyrkt sparbanksföreningens hemställan, har *sparbanksinspektionen* förklarat, att inspektionen principiellt anslöte sig till sparbanksföreningens förslag. Denna fråga syntes dock enligt inspektionens uppfattning icke äga den betydelse, att den nu motiverade en isolerad lagstiftningsåtgärd.

Svenska bankföreningen har anfört, att en utvidgning av rätten att utlämna bundna inteckningslån i jordbruksfastigheter icke i och för sig skulle inverka på likviditeten, då ju den sammanlagda maximisumman av bundna inteckningslån icke därigenom skulle ökas. Risken för förluster å inteckningslån komme ej heller att nämnvärt ökas, därest belåningsgränsen även för jordbruksfastigheter finge höjas till den för hypoteksföreningarna bestämda.

Bank- och fondinspektionen har anfört, att inspektionen för sin del icke hade annat att erinra emot framställningen i denna del än att de grunder, efter vilka vederbörande länsstyrelse skulle ha att pröva ansökan av sparbank om dispens i förevarande hänseende, syntes böra på något sätt angivas, samt att för utnyttjande av den högre belåningsgränsen borde lända till efterrättelse samma villkor som gällde för hypoteksföreningarnas utlåning. Emellertid ifrågasatte inspektionen, om denna fråga, ställd isolerad, vore av sådan betydelse, att den borde bliva föremål för särskild lagstiftningsåtgärd.

Överståthållarämbetet har ansett, att ett bifall till sparbanksföreningens framställning härutinnan, som i sin mån skulle öka sparbankernas utlå-

ningsmöjligheter, ej syntes behöva befaras komma att vederväga kravet på god säkerhet.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har uttalat, att det förefölle omotiverat, att 27 § i sin nuvarande utformning godtoge 60-procentgränsen i fråga om större städer men begränsade kreditgivningen inom 50 procent beträffande jordbruksfastigheter. Något skäl för att i kredithänseende premiera fastigheter i större städer syntes svårigen kunna förebringas.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har anfört, att det icke syntes påkallat, att i förevarande avseende göra någon åtskillnad mellan olika kreditinstitutioner; skulle hypoteksföreningarna bibehållas vid sin nuvarande rätt att binda lån intill 60 procent av fastighetens värde, syntes det länsstyrelsen rimligt, att jämväl sparbankerna tillerkändes motsvarande rättighet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har motiverat sin tillstyrkan med att hänvisa till sparbankernas utomordentliga betydelse för jordbrukskredit.

Å andra sidan ha *fullmäktige i riksbanken* anfört, att den omständigheten, att hypoteksföreningarna ägde utlämna bundna primärlån intill 60 procent av jordbruksvärdet och, i viss utsträckning, skogsvärdet, icke kunde anses motivera en höjning av belåningsgränsen beträffande sparbankernas utlåning.

Sveriges allmänna hypoteksbank, som jämväl avstyrkt sparbanksföreningens ifrågavarande framställning, har i sitt remissyttrande anfört bland annat följande:

Sparbanksföreningens framställning förefaller ha tillkommit under intrycket av nu radande förhållanden på penningmarknaden, kännetecknade av ett stigande penningöverskott och en som följd härav ökad konkurrens mellan penninginrättningarna om placeringsobjekten. Det är icke endast sparbankerna, som fått kännning härav. Även hypoteksutlåningen är påverkad av läget, för att icke tala om affärsbankerna. Den livligaste propagandan kan för närvarande icke avsevärt ändra förhållandena härvidlag. För övrigt framstår hypoteksbankens och hypoteksföreningarnas propagandaverksamhet såsom skäligen begränsad och försiktig i jämförelse med sparbankernas egen. Dessutom är att märka, att sparbankernas jordbruksbelåning avsevärt överstiger hypoteksföreningarnas. Men den ekonomiska situationen kan snabbt nog och lätt nog undergå en sådan förändring att förslag, sådana som de, vilka nu framställts från sparbanksföreningen, framstå såsom mycket litet aktuella. Det vore säkerligen ett missgrepp att under tillfälliga stämningar och förhållanden genomföra åtgärder, vilka vid ett ändrat läge på penningmarknaden kunna få ödesdigra verkningar för stora befolkningsgrupper.

Departements-
chefen.

Sparbanksföreningen har i sin nu förevarande framställning hemställt om sådan ändring av bestämmelserna rörande sparbankernas utlåningsrörelse, att den i 27 § sparbankslagen fastställda begränsningen av rätten att bevilja bundna fastighetslån till 20 procent av summan av insättarnas behållning och fonder skulle helt borttagas. Vidare har föreningen påyrkat, att den för fastighetslån i större städer eller delar av dem gällande särbestämmelsen att lån efter dispens må beviljas inom 60 procent av fastighetens taxerings-

och uppskattningsvärden skulle utsträckas att äga tillämpning jämväl i fråga om jordbruksfastigheter.

Vad först angår sparbanksföreningens förslag om borttagande av den begränsningen, att bundna fastighetslån må beviljas intill högst 20 procent av summan av insättarbehållningen och fonderna, har sparbanksföreningen till stöd för sin framställning härutinnan särskilt åberopat, att sparbankerna vore ett av de främsta bland samhällets organ för främjandet av sparsamhet, samt att denna verksamhet uppenbarligen förutsatte, att hinder icke uppställdes när det gällde möjligheterna att placera insättarnas medel. Enligt sparbanksföreningens mening vore det för åtskilliga sparbanker — och framdeles säkerligen för än flera — av största betydelse att bindning av inteckningslån kunde ske i den omfattning, som med hänsyn till placeringsbehovet och medlens placering i övrigt befundes lämplig, utan någon för sparbankernas verksamhet mer eller mindre hindrande begränsning med avseende å totalbeloppet. Härtill komme, att de synpunkter, som föranlett den nu gällande begränsningen i sparbankernas rätt att bevilja bundna fastighetslån, enligt sparbanksföreningen hade överskattats och numera i allt väsentligt förlorat sin betydelse.

Mot sparbanksföreningens ifrågakarande förslag ha under remissbehandlingen framställts olika erinringar, främst av de båda statliga tillsynsmyndigheterna över bankväsendet samt från andra kreditinrättningsars sida. Sålunda har anförts, att något behov av den föreslagna utvidgningen av rätten att bevilja bundna fastighetslån icke visats föreligga, och att ett bifall till förslaget skulle medföra mindre gynnsamma återverkningar med avseende å sparbankernas soliditet och likviditet samt i fråga om förräntning av inlånade medel. Vidare ha uttalats farhågor för att en utvidgning av sparbankernas rätt att bevilja bundna fastighetslån kunde komma att medföra rubbningar i vissa andra kreditinrättningsars verksamhet. Å andra sidan ha ett flertal myndigheter ävensom fullmäktige i riksbanken framhållit, att det nu rådande läget syntes motivera en viss mindre utvidgning av möjligheterna för sparbankerna att placera de inlånade medlen i bundna fastighetslån. Slutligen ha två myndigheter helt tillstyrkt sparbanksföreningens hemställan i denna del.

Den av sparbanksföreningen väckta frågan prövades av statsmakterna så sent som år 1937, då rätt till investering i bundna inteckningslån för första gången tillerkändes sparbankerna. Att frågan nu ånyo aktualiserats beror på flera samverkande omständigheter. Utvecklingen på penningmarknaden har medfört en stark ökning av insättningarna i sparbankerna, medan placeringsmöjligheterna icke ökats i samma utsträckning. De farhågor för stigande räntor som tidvis gjort sig gällande ha lett till en tendens hos fastighetsägarna att binda sina inteckningslån. Denna tendens har påverkat långivningen från sparbankerna, som för att behålla sitt klientel och såvilt möjligt erhålla nya inteckningslån i ökad utsträckning gått med på bindning av fastighetskrediterna även i räntehänseende. I samband med en stabilisering av sparbankernas inlåningsräntor ha sparbankerna vidare haft

vissa svårigheter att finna sådana investeringar, att räntabiliteten i tillfredsställande grad kunnat upprätthållas, vilket givetvis ökat intresset för placering i bundna lån. Det bör emellertid tillfogas, att här berörda förhållanden endast för tre sparbankers del lett till ett sådant utnyttjande av rätten till lånebindning, att de nu ifrågasatta vidgade befogenheterna skulle bli av omedelbar praktisk betydelse.

Att i anledning av svårigheter som kunna väntas vara övergående modifiera bestämmelser, som blott relativt kort tid varit gällande, är givetvis icke tilltalande. Betänkligheterna ökas därav, att sparbankslagen ändå torde böra bli föremål för översyn inom en nära framtid, varför det vore naturligt att låta den nu föreliggande frågan vila till dess den kunde behandlas i ett större sammanhang. Då emellertid de olägenheter, som nuvarande bestämmelser medföra för vissa sparbanker, torde kunna övervinnas redan genom en obetydlig uppmjukning av gällande regler, har jag icke ansett angivna omständigheter böra hindra, att sparbanksföreningens framställning i viss utsträckning tillmötesgås. Innan jag går in på frågan, vilka modifikationer av gällande regler som kunna ifrågakomma, torde jag få i korthet beröra ett par frågor av allmänare räckvidd som aktualiserats i detta sammanhang.

De invändningar som bruka framföras mot en placering av sparbanksmedel i bundna lån (med bunden ränta) äro, såsom sparbanksinspektionen framhållit, i första hand de risker investeringssättet anses medföra för dels sparbankernas likviditet, dels deras solvens.

Det faktum, att likviditetsrisken icke aktualiserades i allvarligare form under det första krigsåret och att den alltid kan tänkas avvärjd genom ingripande från riksbanken, får icke dölja, att alltför stora dylika placeringar äro ur likviditetssynpunkt olämpliga. Särskilt framträder detta förhållande om inlåningen kan befaras vara relativt labil. Det synes ej osannolikt att nuvarande insättningar i rätt stor utsträckning komma att disponeras efter krigets slut. Inom de gränser för en bindning av placeringarna som nu föreslås torde likviditetsrisken enbart på grund av denna bindning emellertid sakna praktisk betydelse.

Solvensrisken uppkommer därigenom, att sparbankernas inlåningsräntor äro rörliga och vid en stegring av den allmänna räntenivån sannolikt måste följa denna, även om deras utlåningsräntor i viss utsträckning äro låsta på en lägre nivå. Risken i fråga måste därför beaktas främst om bindning sker vid ett lågt ränteläge, då möjlighet kan föreligga för en räntestegring. Såsom redan antytts, är det emellertid just i ett sådant läge, som bindningen kan ha större betydelse för sparbankernas strävan att finna placeringar, eftersom det är uppenbart att farhågorna för en räntestegring då göra allmänheten mer benägen att binda sina lån. I ett högt ränteläge med utsikt till fallande räntor ha sparbankerna intet större behov av denna placeringsform men då är den heller icke betänklig ur risksynpunkt.

Olämpligheten av att finansiera en kreditgivning med bunden ränta med medel inlånade på räkning med rörlig ränta har gjort, att särskilda finansieringsformer tillskapats för de bundna fastighetskrediterna. Hypoteksvä-

sendet anskaffar sålunda medel för ifrågavarande behov genom upplåning mot obligationer. Vid en räntestegring uppkommande förluster slås därvid såsom kursfall på obligationerna ut på marknaden.

Sammanfattningsvis torde kunna sägas, att lån med bunden ränta icke äro någon särskilt lämplig placeringsform för sparbankerna. I de lägen då marknaden föredrar bundna krediter, sker medelsanskaffningen för kreditgivning- en med fördel i andra former än som stå sparbankerna till buds. Hypoteksväsendet har här sitt naturliga verksamhetsområde. Trots detta kan en viss begränsad placering av sparbanksmedel i bundna lån vara motiverad.

Därest frågan om den naturliga avgränsningen mellan sparbankernas och hypoteksväsendets verksamhetsområden i vad avser bundna lån bedömes på här angivet sätt, är det tydligen angeläget, att man i konkurrensen mellan de olika kreditinstituten om placeringsmöjligheterna undviker att trycka på möjligen föreliggande risker för en räntestegring. Ges sådana farhågor spridning, försvåras sparbankernas placeringsmöjligheter så, att en bindning av lånen i olämplig utsträckning kan pressa sig fram eller också sparbankerna drivas att sänka hela sin räntenivå i syfte att behålla sitt klientel. Olämpligheten av en sådan utveckling är uppenbar, i synnerhet om statsmakterna, såsom för närvarande, inrikta sig på en stabilisering av ränteläget.

Vid övervägande av sparbanksföreningens framställning har jag från här angivna utgångspunkter ansett mig kunna tillstyrka att sparbankernas rätt att bevilja bundna fastighetslån utvidgas i den omfattning som föreslagits av bankofullmäktige. Därest utvidgningen i enlighet med detta förslag begränsas till att avse rätt för sparbankerna att binda fastighetslån intill 30 procent av summan utav insättarnas behållning och sparbankens fonder, torde de principiella invändningar som kunna framföras mot en vidgad bindningsrätt icke behöva tillmätas avgörande betydelse, men likväl de svårigheter, inför vilka vissa sparbanker äro ställda, undanröjas. Jag förordar alltså en utvidgning av bindningsrätten intill nyss angivna procentsats. En ändring härutinnan kommer jämväl att medföra, att den del av summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder, som högst må ställas att förfalla under ett och samma år, ökas från fyra till sex procent av nämnda summa.

Den här förordade utvidgningen av bindningsrätten i dess år 1937 godkända principiella utformning bör icke hindra, att man vid den förnyade utredning, som sparbankslagstiftningen, enligt vad jag nyss anfört, synes böra underkastas, till förutsättningslös omprövning upptager såväl bindningsrättens omfattning som dess tekniska utformning. Vid denna omprövning bör ställning också tagas till frågan, huruvida räntebindningen kan anses böra medföra krav på skärpt avskrivningspolitik.

Beträffande härefter sparbanksföreningens hemställan om sådan ändring i sparbankslagen, att sparbankerna skulle erhålla rätt att, efter dispens, utlämna bundna lån mot säkerhet av inteckning i jordbruksfastighet inom sextio procent av fastighetens taxerings- och uppskattningsvärden, har sparbanksföreningen i denna del hänvisat till att nämnda belåningsgräns numera

vore den allmänt tillämpliga för s. k. primärlån, och att det icke föreläge något skäl, varför sparbankerna till skillnad från hypoteksföreningarna icke skulle äga binda fastighetslån intill 60 procent av fastighetens värde, särskilt som den påkallade ändringen i sparbankslagen endast skulle likställa jordbruksfastigheter med fastigheter i större städer.

Sparbanksföreningens förslag om höjning av belåningsgränsen för jordbruksfastigheter har tillstyrkts av de flesta remissinstanserna. Även för egen del är jag av den uppfattningen, att en höjning av denna belåningsgräns till 60 procent av jordbruksfastighetens taxerings- och uppskattningsvärden är väl motiverad. Med hänsyn härtill förordar jag, att i 27 § sparbankslagen vidtages den ytterligare ändringen, att Konungens befallningshavande må efter sparbanksinspektionens hörande medgiva, att inteckning i jordbruksfastigheter må, även om dessa fastigheter icke äro belägna i större städer, godtagas såsom säkerhet för bundna lån, där inteckningen ligger inom sex tiondelar av såväl taxeringsvärdet som uppskattningsvärdet. Emellertid torde härvid böra fastställas en sådan begränsning i sparbankernas ökade utlåningsrätt, att i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet icke i något fall må inräknas värdet av växande skog.

De nu förordade nya bestämmelserna i sparbankslagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1944.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker*.

Departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ivar Löfqvist.

¹ Denna bilaga, vilken frånsett en formell jämkning är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 10 februari 1944.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 8 februari 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 28 januari 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Henning Nilsson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, lagrådets den 10 februari 1944 avgivna utlåtande över det den 28 januari 1944 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker*, därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte efter viss formell jämkning jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Rolf Arfwedson.
